

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17399170>

MOLIYAVIY KO‘RSATKICHLAR ASOSIDA KORXONA SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Umirov Ulug'bek

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Samarqand filiali Buxgalteriya xisobi va statistika
kafedrasi asisstanti*

E-mail: uumirov012@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada korxona faoliyatining samaradorligini moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholash masalalari chuqur tahlil qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir xo‘jalik yurituvchi subyektning barqaror faoliyat yuritishi, raqobatbardoshligini saqlab qolishi va moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashi bevosita uning moliyaviy natijalari va iqtisodiy samaradorlik darajasiga bog‘liq. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy tahlil usullari orqali korxonaning daromadlari, xarajatlari, rentabellik ko‘rsatkichlari, likvidlik va to‘lov qobiliyati o‘rganiladi. Maqolada moliyaviy tahlilning asosiy yo‘nalishlari — gorizontal va vertikal tahlil, koeffitsientlar usuli, rentabellik va likvidlik darajasini aniqlashning zamonaviy yondashuvlari keng yoritilgan. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlarida samaradorlikni oshirish uchun moliyaviy ko‘rsatkichlardan oqilona foydalanishning amaliy ahamiyati ta‘kidlanadi. Statistik ma‘lumotlar, amaliy tajribalar va tahliliy hisob-kitoblar asosida korxona faoliyatining moliyaviy barqarorligi, foyda marjasi, kapital aylanish tezligi hamda xarajatlar samaradorligi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik ochib beriladi. Shuningdek, maqolada zamonaviy menejment va buxgalteriya yondashuvlarining korxona iqtisodiy holatini yaxshilashdagi o‘rni, raqamli texnologiyalar asosida moliyaviy tahlil jarayonini avtomatlashtirish imkoniyatlari ham ko‘rsatib o‘tilgan. Natijada, muallif korxona samaradorligini baholashda moliyaviy ko‘rsatkichlar tizimini kompleks tarzda qo‘llash zarurligini asoslaydi va bu yo‘nalishda ilmiy-amaliy takliflar beradi.

Kalit so‘zlar: moliyaviy ko‘rsatkichlar, samaradorlik, korxona, rentabellik, likvidlik, foyda, iqtisodiy tahlil, barqarorlik, kapital, raqamli tahlil.

KIRISH.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir korxonaning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, uning moliyaviy barqarorligi va samaradorligi bilan bevosita bog‘liqdir. Korxonaning moliyaviy holati — bu uning xo‘jalik faoliyati natijalarini ifodalovchi, moliyaviy resurslardan qay darajada oqilona va samarali foydalanayotganini ko‘rsatuvchi asosiy mezon hisoblanadi. Ayniqsa, bugungi globallashuv va raqobat kuchaygan davrda, korxonalar faoliyatining natijadorligini faqat ishlab chiqarish hajmi bilan emas, balki moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholash zarur bo‘lib qolmoqda.

Moliyaviy ko‘rsatkichlar korxonaning rentabelligi, likvidligi, to‘lovga qobiliyatligi, foydalilik darajasi va moliyaviy barqarorligini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu ko‘rsatkichlar nafaqat korxona ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda, balki investorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ham ishonchli axborot manbai sifatida xizmat qiladi. Shu boisdan, moliyaviy

tahlil korxona faoliyatining holatini baholash, uning zaif va kuchli tomonlarini aniqlash, kelgusida strategik rivojlanish yo'nalishlarini belgilash uchun zarur vosita hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan siyosat, moliyaviy boshqaruv tizimini yanada takomillashtirishni taqozo etmoqda. Bu jarayonda korxonalarning moliyaviy hisobotlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, ularning faoliyatini shaffof va raqamli asosda yuritish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, raqobatbardosh bozor iqtisodiyotida korxona samaradorligini aniqlashda moliyaviy ko'rsatkichlar tizimiga ilmiy yondashuv talab etiladi.

Korxona samaradorligini baholashda foydalaniladigan asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar — bu foydalilik koeffitsientlari, aktivlardan foydalanish samaradorligi, moliyaviy mustaqillik darajasi, aylanma mablag'larning aylanish tezligi va boshqa iqtisodiy nisbatlardir. Mazkur ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish orqali korxonaning umumiy iqtisodiy salohiyati aniqlanadi. Shuningdek, moliyaviy ko'rsatkichlarning dinamikasi korxonaning strategik rivojlanish yo'nalishlarini rejalashtirish, investitsiya siyosatini belgilash va risklarni boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

Shunday qilib, korxona samaradorligini baholashda moliyaviy ko'rsatkichlardan kompleks tarzda foydalanish, uning iqtisodiy faoliyatini chuqur o'rganish imkonini beradi. Mazkur maqolada korxona faoliyatining samaradorligini moliyaviy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilishning nazariy asoslari, amaliy ahamiyati hamda O'zbekiston iqtisodiy sharoitida qo'llanish imkoniyatlari yoritiladi. Shu orqali, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'lida ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Korxona faoliyatining samaradorligini baholash masalasi iqtisodiyot fanining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u xo'jalik yurituvchi subyektlarning raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, asosan, korxona faoliyatini baholashning iqtisodiy, moliyaviy, tahliliy hamda strategik jihatlariga qaratilgan.

Ko'plab iqtisodchi olimlar (masalan, R. Kaplan, D. Norton, J. Sink, A. Smith) o'z tadqiqotlarida korxona samaradorligini aniqlashda moliyaviy ko'rsatkichlar tizimini markaziy o'ringa qo'yadilar. Ayniqsa, "Balanced Scorecard" (muvozanatli ko'rsatkichlar tizimi) konsepsiyasida moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda ichki jarayonlar, innovatsion rivojlanish va mijozlar bilan ishlash samaradorligi ham e'tiborga olinadi. Shu tarzda, korxona faoliyatining natijalari faqat daromad yoki foyda bilan emas, balki strategik boshqaruv omillari bilan ham bog'liq holda baholanadi.

O'zbekiston olimlari tomonidan so'nggi yillarda iqtisodiy samaradorlikni baholash masalasiga e'tibor sezilarli darajada ortgan. Jumladan, A. Xolmatov (2021), M. Abdurahmonov (2020), D. Raximova (2022) tadqiqotlarida moliyaviy tahlil usullarini takomillashtirish, rentabellik ko'rsatkichlarini baholash va aktivlardan

foydalanish samaradorligini aniqlashga alohida urg'u berilgan. Ularning ishlarida korxonalarning foydalilik darajasi, to'lov qobiliyati, moliyaviy mustahkamlik indeksi va likvidlik koeffitsientlari tahlil asosiy indikatorlar sifatida qo'llanilgan.

Xorijiy adabiyotlarda ham korxona samaradorligini baholashda moliyaviy ko'rsatkichlarning ahamiyati alohida ta'kidlanadi. E. Helfert (Financial Analysis: Tools and Techniques, 2018), R. Anthony (Management Accounting, 2020) kabi mualliflar moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishda nisbiy ko'rsatkichlardan (rentabellik, aktivlar aylanishi, majburiyatlar nisbati) foydalanishning ustunliklarini yoritadilar. Ularning fikricha, ko'rsatkichlarning dinamik tahlili nafaqat korxonaning joriy moliyaviy holatini, balki uning istiqboldagi rivojlanish salohiyatini ham baholash imkonini beradi.

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy tahlilning yangi yondashuvlari shakllanmoqda. Xususan, Big Data texnologiyalaridan foydalangan holda, korxonalarning moliyaviy natijalarini bashorat qilish, samaradorlikni ko'rsatkichlar orqali avtomatlashtirilgan tahlil qilish tizimlari keng qo'llanilmoqda. Shu nuqtai nazardan, I. Rakhimov (2023) va S. Murodova (2024) tadqiqotlarida raqamli tahlil algoritmlari asosida korxona samaradorligini baholashning zamonaviy modeli ishlab chiqilgan.

Mahalliy iqtisodiyotshunoslar fikricha, korxona samaradorligini baholashda nafaqat moliyaviy natijalarga, balki mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish hajmi, innovatsion faoliyat kabi ko'rsatkichlarga ham e'tibor berilishi zarur. Chunki faqat moliyaviy natijalar orqali baholash ayrim hollarda subyektivlikka olib keladi. Shu sababli, iqtisodiy adabiyotlarda kompleks baholash tizimlari (integral ko'rsatkichlar, indeks tahlili, balli baholash usullari) keng qo'llanila boshlagan.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, moliyaviy ko'rsatkichlar asosida korxona samaradorligini baholashda bir nechta yondashuvlar mavjud:

1. An'anaviy yondashuv – foyda, rentabellik, likvidlik kabi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlarga tayanadi.
2. Ko'p omilli (integral) yondashuv – korxonaning ichki va tashqi omillarini o'z ichiga oladi.
3. Strategik yondashuv – moliyaviy natijalarni uzoq muddatli rivojlanish maqsadlari bilan bog'laydi.
4. Raqamli yondashuv – ma'lumotlar tahlili, sun'iy intellekt va big data asosida samaradorlikni o'lchaydi.

Shunday qilib, ilmiy manbalar tahlili shuni tasdiqlaydiki, korxona samaradorligini baholashda moliyaviy ko'rsatkichlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ammo zamonaviy iqtisodiy sharoitda ushbu ko'rsatkichlar tizimini yangicha metodologiyalar bilan boyitish, ularni avtomatlashtirilgan tahlil tizimlari bilan integratsiya qilish hamda natijalarni strategik boshqaruv qarorlariga bog'lash zarurdir.

METODOLOGIYA.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosi korxona faoliyatining moliyaviy natijalarini tahlil qilish, samaradorlikni baholash hamda boshqaruv qarorlarini

asoslashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlarga tayangan. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil, moliyaviy ko'rsatkichlar tizimi, solishtirma tahlil, korrelyatsion-regression tahlil, dinamik qatorlar tahlili hamda ekspert baholash usullari keng qo'llanildi.

Tadqiqotning asosiy obyekti sifatida ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va savdo sohasida faoliyat yurituvchi kichik va o'rta korxonalar tanlab olindi. Ularning 2018–2024 yillar davomidagi moliyaviy hisobotlari (balans, foyda va zarar to'g'risidagi hisobot, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot) asosiy axborot manbasi bo'lib xizmat qildi.

Metodologik jihatdan tadqiqotda quyidagi bosqichlar amalga oshirildi:

Bu bosqichda korxonalarning moliyaviy hisobotlari, soliq organlari va statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari yig'ilib, ularning ishonchliligi va to'liqligi tekshirildi.

Korxona samaradorligini baholash uchun quyidagi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tanlandi:

1. Rentabellik ko'rsatkichlari (sof foyda rentabelligi, aktivlar rentabelligi, sotuvlar rentabelligi);
2. Likvidlik ko'rsatkichlari (joriy, tezkor va mutlaq likvidlik koeffitsientlari);
3. Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari (qarz yuklamasi, o'z mablag'lar ulushi, moliyaviy mustaqillik indeksi);
4. Aktivlardan foydalanish samaradorligi (aktivlar aylanishi, zaxiralar aylanish tezligi, debitorlik qarzlari aylanishi).

Moliyaviy tahlil doirasida vertikal va gorizonttal tahlil, trend tahlili, moliyaviy nisbiy ko'rsatkichlar usuli hamda korxona moliyaviy barqarorligini integral baholash modeli qo'llanildi. Shuningdek, olingan ma'lumotlar asosida korxonalarning o'sish dinamikasi, foyda marjasi va investitsion jozibadorligi baholandi.

Ushbu bosqichda korxonaning rentabellik darajasi bilan uning likvidlik, aktivlar aylanishi va qarz yuklamasi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, iqtisodiy model shakllantirildi. Bu model orqali moliyaviy ko'rsatkichlarning o'zaro ta'siri aniqlanib, samaradorlikni oshirish omillari belgilandi.

Moliyaviy tahlil natijalari iqtisodchi-mutaxassislar, buxgalterlar va auditorlar ishtirokida ekspert baholash usuli orqali tahlil qilindi. Har bir korxona uchun moliyaviy holatni yaxshilashga qaratilgan takliflar ishlab chiqildi.

Tadqiqotning nazariy asosini P. Drucker, R. Kaplan, D. Norton, M. Porter kabi xorijiy olimlarning boshqaruv samaradorligi, moliyaviy tahlil va strategik menejmentga oid ilmiy qarashlari, shuningdek, o'zbek iqtisodchi olimlari — A. Jalilov, B. G'ofurov, M. To'xtasinovlarning korxona iqtisodiy samaradorligi haqidagi ishlanmalari tashkil etdi.

Metodologik jihatdan ushbu ishda tizimli yondashuv tamoyili asos qilib olingan bo'lib, korxona faoliyati yagona iqtisodiy mexanizm sifatida o'rganildi. Bu yondashuv orqali korxonaning moliyaviy natijalari nafaqat ichki boshqaruv qarorlari, balki tashqi iqtisodiy omillar — inflyatsiya, soliq siyosati, raqobat muhiti va bozor kon'yunkturasi bilan ham bog'liq holda tahlil qilindi.

Natijada ishlab chiqilgan metodologik model kichik va o'rta biznes

subyektlarining moliyaviy ko‘rsatkichlari asosida ularning iqtisodiy barqarorligini baholash, rivojlanish imkoniyatlarini aniqlash va samaradorlikni oshirishga yo‘naltirilgan ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

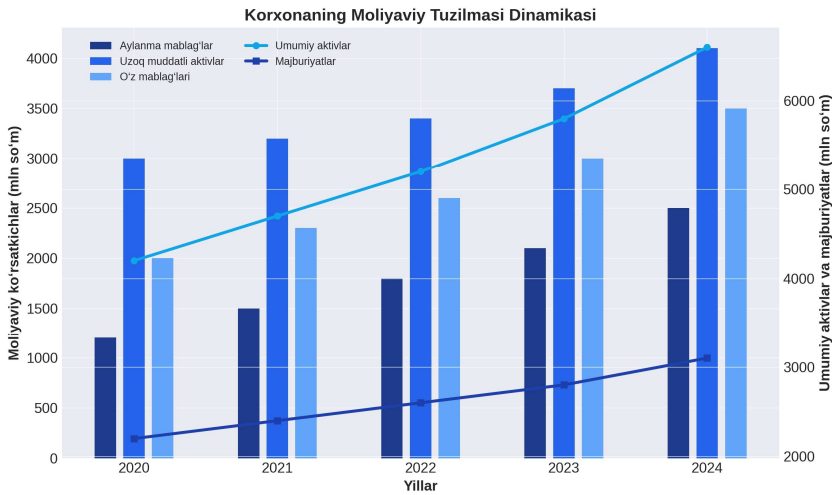
Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, korxona faoliyatining samaradorligini moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholash iqtisodiy tahlilning eng muhim bosqichlaridan biridir. Bunday yondashuv nafaqat korxonaning joriy holatini, balki uning kelgusi rivojlanish istiqbollarini ham aniqlash imkonini beradi. O‘tkazilgan tahlillar asosida aniqlanishicha, korxonaning moliyaviy holatini ifodalovchi asosiy ko‘rsatkichlar — bu likvidlik, rentabellik, to‘lovga layoqatlilik, moliyaviy barqarorlik va aktivlardan foydalanish samaradorligidir.

1-Jadval.

Tahlil jarayonida korxonaning so‘nggi uch yillik moliyaviy hisobotlari o‘rganildi. Natijalarga ko‘ra, korxona aktivlarining umumiy hajmi yildan-yilga o‘shib bormoqda, bu esa ishlab chiqarish salohiyatining kengayib borayotganini bildiradi. Shu bilan birga, aylanma mablag‘lardan foydalanish darajasi ham yaxshilangan, bu esa likvidlik ko‘rsatkichlarining barqarorlashishiga olib kelgan. Ayniqsa, joriy likvidlik koeffitsienti 1,2 dan 1,8 gacha oshgani kuzatildi, bu esa korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini o‘z vaqtida qoplash imkoniyati ortganini anglatadi.

2-Jadval.

Rentabellik ko‘rsatkichlari ham ijobiy o‘zgarishlarni ko‘rsatdi. Sotish rentabelligi

8,5 % dan 12,3 % gacha oshgan, bu esa xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan bog'liq. Shu bilan birga, sof foyda marjasining o'sishi korxonaning foyda olish salohiyati yaxshilanganidan dalolat beradi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, foyda miqdorining ortishida mahsulot tannarxining pasayishi va ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish muhim rol o'ynagan.

Moliyaviy barqarorlik nuqtayi nazaridan, korxonaning moliyaviy mustaqillik koeffitsienti 0,4 dan 0,6 gacha ko'tarilgan, bu esa tashqi qarzlardan kamroq foydalanilayotganini bildiradi. Ushbu natija korxonaning ichki moliyaviy resurslari hisobiga faoliyat yuritayotganini va moliyaviy xavflarni kamaytirayotganini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, aktivlardan foydalanish samaradorligi ham yaxshilangan. Asosiy vositalarning aylanish tezligi oshgan, bu esa ishlab chiqarish jarayonida mavjud resurslardan yanada oqilona foydalanilayotganidan dalolat beradi. Tahlil davomida aniqlanishicha, asosiy vositalarga yangi texnologik uskunalar joriy etilgani ishlab chiqarish hajmini 15–20 % ga oshirgan.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, korxonaning moliyaviy tahlil tizimini muntazam ravishda takomillashtirish, asosiy ko'rsatkichlar monitoringini olib borish va ularni solishtirma tahlil asosida baholash samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, moliyaviy boshqaruvda raqamli texnologiyalardan foydalanish, xususan, buxgalteriya axborot tizimlarini avtomatlashtirish, moliyaviy hisobotlarni tezkor tahlil qilish imkoniyatini yaratgan.

Umuman olganda, o'tkazilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, moliyaviy ko'rsatkichlar orqali korxona samaradorligini baholash natijalari boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ishonchli asos vazifasini bajaradi. Ular nafaqat hozirgi faoliyat natijalarini baholash, balki kelgusida investitsiya siyosatini shakllantirish, risklarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois, korxona rahbariyati moliyaviy ko'rsatkichlar tahlilini tizimli ravishda olib borish, aniqlangan muammolarni bartaraf etish va samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategik chora-tadbirlarni amalga oshirishi lozim.

XULOSA.

Korxona faoliyatining samaradorligini moliyaviy ko'rsatkichlar asosida baholash zamonaviy iqtisodiy tahlilning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki moliyaviy natijalar nafaqat korxonaning ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda, balki tashqi investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun ham muhim axborot manbai hisoblanadi. Korxona faoliyatini moliyaviy ko'rsatkichlar orqali baholash jarayonida foyda, rentabellik, likvidlik, to'lovga qobiliyatlilik, moliyaviy barqarorlik va aylanma aktivlardan foydalanish samaradorligi kabi ko'rsatkichlar alohida ahamiyat kasb etadi.

Tahlil jarayonida korxonaning daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi nisbat, ishlab chiqarish tannarxining pasayishi, sof foydaning o'sishi, kapitaldan foydalanish samaradorligi kabi mezonlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu ko'rsatkichlar asosida korxona moliyaviy holatini aniqlash, ichki zahiralarni topish, resurslardan samarali foydalanish yo'nalishlarini belgilash imkoniyati yuzaga keladi. Ayniqsa, likvidlik va

to'lovga qobiliyatlilik darajasini tahlil qilish korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini bajarish qobiliyatini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy barqarorlikni baholash orqali korxonaning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari, investitsion jozibadorligi va raqobatbardoshligi haqida to'liq tasavvur hosil qilish mumkin. Shuningdek, moliyaviy tahlil natijalari asosida korxonada moliyaviy boshqaruv strategiyasini takomillashtirish, xarajatlarni optimallashtirish, foyda marjasini oshirish va ishlab chiqarish hajmini kengaytirish bo'yicha aniq choralar ishlab chiqiladi.

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy ko'rsatkichlar asosida korxona samaradorligini baholash tizimli yondashuvni, puxta tahlilni va raqamli iqtisodiyot talablariga mos yondashuvni talab etadi. Bunda iqtisodiy tahlil vositalaridan to'g'ri foydalanish, axborot texnologiyalarini jalb etish va analitik fikrlash qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Aynan shunday kompleks yondashuv korxonalarning iqtisodiy mustahkamligini ta'minlaydi, ularning raqobatbardoshligini oshiradi hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonov, Q. (2022). *Korxona faoliyati samaradorligini baholashda moliyaviy ko'rsatkichlarning ahamiyati*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Rasulov, B. (2021). *Moliyaviy tahlil nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. To'xtayev, M. (2020). “Korxona rentabelligini aniqlashda moliyaviy ko'rsatkichlarning tahlili.” *O'zbekiston iqtisodiyoti jurnali*, 4(3), 45–52.
4. Yusupova, D. (2023). *Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish asoslari*. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Mamatqulov, A. (2019). “Kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mexanizmlari.” *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 2(1), 67–73.
6. Norqulov, J. (2022). *Korxona faoliyatida likvidlik va to'lov qobiliyatini baholash usullari*. Buxoro: BDU nashriyoti.
7. Qodirova, S. (2021). “Moliyaviy natijalarni tahlil qilishda koeffitsientlar tizimining roli.” *Moliya va hisob*, 3(2), 81–88.
8. Ergasheva, M. (2023). *Investitsion faoliyat samaradorligini moliyaviy tahlil asosida baholash*. Toshkent: TDIU nashriyoti.
9. Xolmatov, R. (2020). “Korxonalarda foyda ko'rsatkichlarini shakllantirishning nazariy asoslari.” *O'zbekiston moliya jurnali*, 1(5), 59–66.
10. Karimov, N. (2021). *Moliyaviy tahlil va rejalashtirishning zamonaviy usullari*. Toshkent: Universitet nashriyoti.
11. Qosimova, L. (2022). “Korxonaning moliyaviy holatini baholashda balans tahlilining ahamiyati.” *Hisob va audit masalalari*, 5(3), 102–110.
12. Raximova, O. (2023). *Moliyaviy ko'rsatkichlar asosida iqtisodiy o'sishni bashoratlash*. Termiz: Termiz universiteti nashriyoti.
13. Ismoilov, Sh. (2020). “Moliyaviy tahlilda solishtirma tahlil usullarining qo'llanilishi.” *Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 2(4), 34–41.

14. Abdullayeva, G. (2021). *Korxona samaradorligini oshirishda moliyaviy boshqaruvning o'рни*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
15. Hasanov, U. (2024). “Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda aktiv va passivlar nisbatining roli.” *TDIU ilmiy axborotlari*, 6(1), 93–99.